

Agócs Károly írásai

Színvallás

Értetlenül néztek körbe a barátságos homályban, a kellemes melegben, amint magukhoz térve felültek a padlón, sorra egymás után. Szótlanul meredtek maguk elé, ahogy megpróbálták felidézni a történeteket, de csak elmosódott emlékeik voltak az átélt veszedelemről és a megmenekülésükről. Mintha valószínűtlenül régen történt volna minden. Aztán szinte egyszerre rémlett fel emlékeztükben egy hosszú köpenyes, csuklyás ember alakja, ahogy segíti fel őket egy furcsa, hajószerű járműre az éjszaka sötétjében, a tomboló vihar, vagy talán ellenséges ösztűz, de az is lehet, hogy valami szörnyű természeti katasztrófa után. Ahogy jobban körülnéztek, ott látták jó pár lépésre előttük a tágas kabin elején. Furcsamód nem vetette le a köpenyét, de még a csuklyát se hajtotta le a fejéről. Háttal állt őnekik, mozdulatlanul markolva a hatalmas kormánykereket. Tükörsima lehetett a víz; a hajó annyira egyenletesen haladt, hogy egy-egy pillanatra azt hitték, lehorgonyozva áll. A kabin üvegboltozatán át néhány sápadt csillagot láttak a szürkén derengő égen.

— Tanulságos volna — törte meg egyikük a csendet —, ha mindenki elmondaná, minek köszönheti, hogy életben maradt. — Mert én a hittemnek — folytatta mindjárt. — Mindig híven, odaadással szolgáltam Istent, őbenne volt minden bizodalمام és reményem. Tudtam, hogy most is megsegít.

— Én a vakszerencsének. Sose hittem semmiféle Istenben, csak a vakszerencsében — mondta némi göggel a mellette ülő.

— Én a szeretetnek, amit az enyéim iránt érzek, és amit ők éreznek irántam — mondta egy harmadik. — Az adott erőt nekem.

— Én a gyűlöletnek — mondta megint egy másik —, amit az iránt érzek, aki elárult engem, elszerezte a feleségemet, és kiforgatott a vagyonomból. A bosszúvágay tartott életben.

— Én a szívemben lángoló szenvedélynek — mondta az ötödik. — Nem halhatok meg, amíg enyém nem lesz végzetem asszonya.

Én a magányosságomnak — mondta a hatodik —, a sok keserűségnek és szenvedésnek, ami-

ben részem volt kitaszítottságomban. Elégtételt kell kapnom mindenért.

— Nekem a küldetésem adott erőt — mondta a hetedik. — Hogy szolgáljam embertársaimat, jót cselekedjek, gyámolítsam az elesetteket és istápoljam a betegeket.

— Rajtam a gonoszságom segített. Három ember élete árán sikerült megmenekülnöm — mondta az utolsó. — Nincs az az aljasság, amire ne lennék képes — tette hozzá, és bántóan felkacagott.

— Kérdezzük meg a kormányost is — javasolta ekkor az, aki először szólt.

— Hé, kormányos! Te hogyhogy életben maradtál? — kiáltotta oda neki máris a gonosz ember, kihívó nyerseséggel. Az hátrafordult egy pillanatra.

— Én nem halhatok meg — válaszolta aztán egykedvűen, és szavai egyszerre visszhangzottak a múlt és a jövő végtelenjéből. — Én vagyok maga a halál. Az utolsó csillag is kihunyt az égen, ám nem világosodott.

— Hamarosan megérkezünk — szólt a kormányos, anélkül, hogy hátrafordult volna.

Fogságban

A legapróbb részletekig megtervezte a szökést, minden eshetőséget figyelembe véve. Már csak a megfelelő alkalomra várt, bizonyos körülmények szerencsés egybeesésére. Tudta, hogy akár hónapokig is várnia kell. Senkinek se beszélt a tervéről. Igaz, egyszer megpróbálta szóba hozni az Ácsmesternek. Mindenki így emlegette, a szakmája miatt. Komoly, megfontolt, halk szavú ember volt, jóformán még elején a férfikornak. Rendíthetetlen derű sugárzott belőle, a közelsége bátorítást adott. A földije volt, bár egy távolabbi faluból.

— Te sose gondolsz a szökésre? — kérdezte tőle a pihenő alatt, ahogy egy kötömbön üldögéltek.

Az nagyot szívott a cigarettájából, majd lassan kifújta a füstöt.

— Az ember élete bármilyen formában egyfajta fogság — mondta aztán, de nem nézett rá.

— Minekünk meg valamiért ez a formája is kijutott. Helytállni, az a legfontosabb. A legjobbat

adni magunkból, ilyen körülmények között is. Ebben nagyobb az esély a túlélésre, mint a szökésben.

A háború már több éve véget ért, ők azonban nem tudták, hogy szabadulnak-e valaha is a fogságból, a kényszermunkatáborból.

Sikerült végrehajtania a tervét, és nem kevés viszontagság után végül hazajutott. Ám egy kicsit idegennek találta egykori környezetét, és valamire nem érezte magát igazán szabadnak. „Az ember élete bármilyen formában egyfajta fogság.” — jutottak eszébe gyakran az Ácsmester szavai. Kiszűrének érezte a mindennapok teendőit, gondjait, és érdektelennek a történéseit. Egyre inkább szegylle, hogy megszökött; mintha cserbenhagyta volna a sorstársait.

A következő évben szabadon engedték a hadifoglyokat. Biztosra vette, hogy az Ácsmester is hazakerült. Egy napon elhatározta, hogy felkeresi. Elutazott hát a falujába. Betért a kocsmába, és a csapostól érdeklődött felőle, miután kért egy pohár bort.

— Nem került haza — mondta az, és megtöltötte a poharat, majd átnyújtotta neki. — Egy fogolynak sikerült megszöknie a táborból — folytatta —, és nem is akadtak a nyomára. Megtorlásul kivégeztek hármat. Ő is közöttük volt.

Felhajtotta a borát és elköszönt. A kocsmából kilépve hirtelen felismerte, hogy egy bizonyos értelemben életfogytig tartó fogság vár rá: a bűntudat fogsága.

A varázstükör

A lány kissé tanácstalanul álldogált a boszorkánybolt egy félreeső zugában a falon, fejmagasságban elhelyezett homályos, vastag üveglap előtt, mely alatt ez a felirat állt: VARÁZSTÜKÖR.

— Segíthetek? — lépett hozzá az eladó, egy testes, sötét bőrű, kortalannak látszó nő. — Fizetni kell érte — mondta aztán máris, meg se várva a választ, és közölte is az árat. A lány egy kicsit sokallta, de némi habozás után odaadta neki a pénzt.

— Rendben — mondta amaz. — A tükör olyannak mutat — magyarázta aztán tárgyilagos hangon —, amilyenek mások látnak téged. Ennek megfelelően az arcod jobb oldala a tükörképeden is jobboldalt lesz, ami felőled nézve a bal

oldal. Állj pontosan szembe velem, egy kicsit közelebb. Így jó lesz. Őt képet fogsz látni.

Azzal megnyomott egy gombot az üveglap oldalán, mire az kivilágosodott, majd körvonala-zódni kezdett benne a lány arcképe, és csakhamar tisztán, élesen láthatóvá lett.

— Mintha valaki idegent látnék — mondta a lány kissé csalódottan. — Pedig én vagyok, két-ségtelenül.

— Ilyennek lát téged az, aki először lát — mondta a nő. Hamarosan eltűnt a kép, és megjelent egy másik.

— Azt hiszem — mondta a lány némi gondolkodás után —, ilyenek látom magam a tükörben mindig, csak fordított a kép.

— Ilyennek lát téged az, aki nap mint nap lát, és elfogad olyannak, amilyen vagy — magyarázta a nő.

Hamarosan megjelent a harmadik kép.

— Érdekes — csodálkozott el a lány. — Mintha nem lennék egészen biztos abban, hogy én vagyok, pedig a megszólalásig hasonlít rám.

— Ilyennek lát az, akinek ismerős az arcod, és biztosan tudja, hogy valamikor dolga volt veled, de nem emlékszik, hogy mikor és mi — magyarázta a nő. Csakhamar eltűnt a negyedik kép.

— Milyen ellenszenves vagyok! — lepődött meg a lány.

— Ilyennek lát az, aki gyűlöl — mondta amaz.

Eltűnt ez a kép is, de az utolsó mintha egy kicsit lassabban bontakozott volna ki.

— Nahát! — csodálkozott el a lány, ahogy végre teljes élességében látta. — Nem lehetek ilyen szép!

— De ilyenek lát az, aki igazán szeret téged — mondta erre a nő.

A könyvtár titka

A sikeres író húsz év múltán felkereste egykori mesterét, aki annak idején beavatta az írás műhelytitkaiba. Bár szárnypróbálgatásai nem árulkodtak figyelemre méltó tehetségről, lelkesedése és eltökéltsége láttán érdemesnek találta arra, hogy tanítványául fogadja. Ő maga, aki a legnagyobb tekintélynek számított az írásművészet tanításában, nem esett a hiúságnak abba a csapdájába — a saját szavaival élve —, hogy akár egy sort is írjon.

Örömmel fogadta egykori tanítványa látogatását.

— Nem elégít ki a siker — tért a lényegre az a rövid, formális kérdések és válaszok után. — Tovább akarok lépni. A tökéletességre törekszem ezentúl.

— Helyes — mondta a Mester. — A legutóbbi könyvedben, mind tartalmában, mind pedig formájában, biztató jeleit láttam ennek a törekvésednek. Filozofikus mélységű gondolatiságával, és vele összhangban emelkedett stílusával, veretes, gazdag nyelvezetével megfelelő nyersanyag lehet egy tökéletes írásműhöz. Ha jól emlékszem, nagyjából háromszáz oldalas. Rövidítsd le, sűrítsd bele száz oldalba, és hozd el nekem, mondjuk egy év múlva. Úgy gondolom, ennyi idő alatt elkészülsz vele.

Így is történt. Egy év múlva az író átadta a Mesternek a könyv százoldalas változatát, és miután az elolvasta, újból találkoztak.

— Nagyszerű! — mondta a Mester. — Jó úton haladsz a tökéletesség felé. Most rövidítsd tovább, sűrítsd bele tíz oldalba. Úgy gondolom, három év alatt elkészülsz vele.

Így is történt. Három év múlva az író átadta a Mesternek a tízoldalas írást, és miután az elolvasta, újból találkoztak.

— Nagyszerű! — mondta a Mester. — A legjobb úton haladsz. Látom, tisztában vagy vele, hogy minél inkább közelít egy írásmű a tökéletességhez, annál kisebb a terjedelme, ugyanakkor annál nagyobb a holdudvara, vagyis annál gazdagabb másod-, harmad- és sokadlagos jelentéstartalmában, egyre nehezebb megfogalmazni, hogy miről szól tulajdonképpen, annyira sokrétű és szerteágazó, szövevényes az üzenete. Most rövidítsd tovább, sűrítsd bele egyetlen oldalba. Úgy gondolom, öt év alatt elkészülsz vele.

Így is történt. Öt év múlva az író átadta a Mesternek egyetlen oldalba sűrített írását, Holdudvar címmel. A Mester ágyban feküdt, nagy betegen. Nehezére esett a beszéd.

— Nagyszerű! — mondta fáradt hangon, miután elolvasta. — Eljutottál a tökéletességhez. Gyönyörűség olvasni az írást, és lehetetlen megfogalmazni, hogy miről szól, mert mindenről szól, amiről az emberi lét szólhat. Az Alef jut eszembe róla, a varázsgömb, amelyben benne látható a világmindenség, egyidejűleg valamennyi

történéssel*. Valaki más, ugyanígy a tökéletesség szándékától vezérelve, akár a világ egészen más pontján, végül ugyanezt a szöveget alkotta volna meg a maga nyelvén. Mágikus szöveg: ha bárki memorizálni próbálná, éppúgy kudarcot vallana, mint egy több száz oldalas könyv memorizálásával. A cím azonban fölösleges, mert nevesíti az írást, amivel pedig kiemeli az egyediségét az egyetemességgel szemben, vagyis egy bizonyos értelemben profanizálja. Fontos, hogy akik esetleg olvasni fogják, csak körülményesen tudjanak hivatkozni rá, mint valami szakrális, misztikus dologra.

Egy kis szünetet tartott, annyira kimerítette a beszéd.

— Ne add hozzá a nevedet se — folytatta aztán —, rendkívüli teljesítmény ez egy földi halandótól, valóságos csoda. Maradjon rejtély az utókor számára, hogy kinek az alkotása, mert valójában egyetlen alkotás, az ember kollektív tudásának egyfajta tárgyiasulása.

Megint szünetet tartott, miközben erőtlően köhintett néhányat.

— A város könyvtárának egy félreeső zugában, a porlepte, olvasásra nemigen méltatott könyvek állványának legalsó polcán, két vaskos, régi enciklopédia közé rejtve találsz egy vékony, bőrből készült irattartót. Abban helyezd el. Most pedig hagyj magamra, pihenésre van szükségem.

Azzal elbocsátotta.

Az író másnap elment a könyvtárba, és hamar meg is találta az irattartót. Egyetlen megsárgult papírlap volt benne. Döbbsen olvasta rajta a saját írását, alighanem szóról szóra, más valaki tollából, s tán évtizedekkel korábbról. — Hát persze, a Mester! — kapott észbe végül. Visszatette az irattartót a helyére, benne az írással.

A sajátját tűzbe vetette, amint hazaért. Elhátározta, hogy felkeresi a Mestert, de valamiért mégse tudta rászánni magát. Alig pár nap múlva egy újságból értesült a haláláról.

Meglehetősen bohém életet élt attól fogva, sokat utazott szerte a világban, és soha többé nem esett a hiúságnak abba a csapdájába, hogy akár egy sort is írjon.

* Utalás Jorge Luis Borges *Az Alef* c. elbeszélésére.